

tions from the INES Networks and Working Groups. Fourth General Assembly of the OECD Education Indicator Programme, OECD, 11–13 Sept. 2000, Tokyo, Japan. – GA(2000)12. – 271 p.]. – P. 61–73.

11. Winterton J. Typology of knowledge, skills and competences: clarification of the concept and prototype / Jonathan Winterton, Françoise Delamare. – Le Deist, Emma Stringfellow. – (Res. report elab. on behalf of Cedefop/Thessaloniki: Final draft, CEDEFOP Project, No.RP/B/BS/Credit Transfer/005/04). – Centre for European Research on Employment and HR Groupe ESC Toulouse, 26 Jan. 2005. – 108 p.

12. Гольдштейн Г. Я. Глобальный стратегический инновационный менеджмент (рабочие материалы) [Электрон. ресурс] / Г.Я. Гольдштейн. – Режим доступа: <http://www.aup.ru/books/m61/>

13. Рысев Н. Правильные управленческие решения: поиск и принятие / Н. Рысев. – СПб.: Питер, 2004. – 384 с.

14. Положення про професійне навчання кадрів на виробництві: станом на 30 березня 2008 р. // Міністерство праці та соціальної політики України, Міністерство освіти і науки України. – Наказ № 127/151 від 26.03.2001. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/>

15. Maier R. Knowledge management systems: information and communication technologies for knowledge management / Ronald Maier. – [2nd ed.]. – Springer-Verlag, 2004. – 635 p.

16. Mullen E. J. Vocational and psychosocial mentoring functions: identifying mentors who serve both / Ellen J. Mullen // Human Resource Development Quarterly. – 1998. – Vol. 9, # 4. – P. 319–331.

17. Ragins B. R. Understanding diversified mentoring relationships: definitions, challenges and strategies. – [Mentoring and diversity: an international perspective / [Ed. by David Clutterbuck, Belle R. Ragins]. – Butterworth-Heinemann, 2002. – 320 p.]. – P. 23–53.

18. Closing the generational divide: shifting workforce demographics and the learning function // Human capital management. IBM Institute for business value. IBM global business services in association with ASTD. – June–July 2006. – 15 p.

19. Уитмор Дж. Коучинг високої ефективності: новий стиль менеджмента, розвиток людей, висока ефективність / Джон Уитмор; [пер. с англ., науч. ред. С.Ю. Чумакова]. – [3-е изд.]. – М.: Международная академия корпоративного управления и бизнеса, 2005. – 168 с.

20. Любимова К.О. Особливості оцінки навчання персоналу підприємств на рівні реакції цільової аудиторії [Електрон. ресурс] / К.О. Любимова // Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання. – 2011. – №4. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

В.К. ЗБАРСЬКИЙ,
д.е.н, професор, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Структура джерел фінансування інвестиційної діяльності підприємств аграрної сфери

У статті аналізується структура джерел фінансування інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Розглядається система економічних важелів державного регулювання інвестиційної діяльності та процес фінансування підприємств галузі в умовах вступу України до СОТ.

В статье анализируется структура источников финансирования инвестиционной деятельности сельскохозяйственных предприятий. Рассматривается система экономических рычагов государственного регулирования инвестиционной деятельности и процесс финансирования предприятий отрасли в условиях вступления Украины в ВТО.

The structure of funding sources of agricultural enterprises investment activity is analyzed in the article. The system of economic levers of investment activity government control as well as the process of financing the enterprises under conditions of Ukraine's WTO joining are considered.

Постановка проблеми. Надзвичайна важливість залучення інвестицій, зростання їх значення в світогосподарсько-

му процесі пов'язана з тим, що вони являються ключовим чинником економічного зростання національних економік країн світу. Перехід розвинутих країн на інноваційно-інвестиційну модель розвитку посилив необхідність активізації інвестиційної діяльності на державному рівні з метою розвитку сучасного реального сектора економіки, відпрацювання ефективних моделей участі великих капіталів, іноземних інвесторів в інвестиційних процесах інноваційного характеру. Це також пов'язано з тим, що зниження інвестиційної активності в будь-якій країні трактується як серйозна загроза національній безпеці. Саме динамічно зростаючі інвестиції із матеріалізованими у них інноваціями, трансформуючись у створення нових технологій і конкурентоспроможних виробництв, є не тільки рушійною силою розвитку виробництва, але здатні забезпечувати динамічні темпи та якість економічного зростання, високий рівень добробуту суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розвитку інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки висвітлено в працях вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: І. О. Бланка, Л. Гітмана, В. П. Горьового, М. І. Кі-

сіля, М. Ю. Коденської, А. С. Музиченка, Г. М. Підлісецького, П. Т. Саблука, В. І. Ульянова та інших.

Метою статті є аналіз джерел надходження інвестиційних ресурсів у аграрний сектор економіки, розкриття ролі державної підтримки інвестиційної діяльності й бюджетного фінансування підприємств галузі.

Виклад основного матеріалу. Складна ситуація у сільському господарстві, яке є центральною ланкою в єдиному технологічному ланцюгу АПК, впливає на результати фінансово-господарської діяльності всіх його організацій. Сільське господарство займає особливе місце у соціально-економічній політиці держави. Але, при цьому, особливості аграрного сектору ускладнюють рівноправну участь сільського господарства у міжгалузевій конкуренції і багато в чому визначають низьку інвестиційну привабливість власне сільськогосподарської діяльності. Світова практика показує, що прибуток сільськогосподарських підприємств в цілому нижчий, ніж в інших галузях. Проте, в практиці ринкової економіки існує ряд механізмів залучення інвестицій в аграрний сектор, які значною мірою відповідають специфіці сільськогосподарського виробництва.

Останніми роками в Україні значне зниження участі держави у процесі відтворення, дефіцит довгострокових ресурсів на ринку капіталу і недоступність для більшості товаровиробників позикових засобів через їх високу «вартість» призвели до того, що основним джерелом фінансування інвестицій стали власні кошти (амортизаційні відрахування, прибуток) [1].

Встановлено, що у країнах із розвинутою ринковою економікою найважливішим джерелом інвестиційного фінансування є амортизаційні відрахування і на них доводиться близько 40% загального обсягу поточних та капітальних витрат підприємств, здійснюваних з позабюджетних джерел. В Україні нині за рахунок амортизаційних відрахувань фінансується 20 – 30% інвестицій в основний капітал аграрного сектору. Пояснюється це тим, що досі відсутній дієвий механізм державного контролю за цільовим використанням амортизаційних засобів [2]. І не тільки справа в цьому. Нестабільність господарського процесу і фінансового стану, примушує до нецільового використання амортизаційних відрахувань. Разом з тим в Україні за рахунок прибутку фінансується близько 17 – 20% витрат, тоді як у розвинутих країнах за рахунок прибутку фінансується приблизно 30% всіх поточних та капітальних витрат підприємств. Важке фінансове становище значної частини українських підприємств обмежує їх можливість для інвестування за рахунок прибутку.

На даному етапі зростає необхідність використовувати систему економічних важелів регулювання інвестиційної діяльності довгострокового характеру, насамперед, грошово-кредитну, цінову, митну політику, різноманітного роду дотації та субсидії. В основу державного регулювання інвестиційної діяльності в агропромисловому комплексі України мають бути покладені принципи активно-пасивного державно-

го регулювання, вираженого в основному у державній фінансовій підтримці підприємств сільського господарства і машинобудування для аграрної сфери, ціновій, антимонопольній, амортизаційній політиці, розвитку інфраструктури аграрного ринку, становленні іпотечних відносин тощо [3]. Загальну основу та практичну успішність наслідків державного регулювання залучення інвестицій в аграрну сферу спроможний забезпечити сприятливий інвестиційний клімат.

Для покращення інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки України необхідно: забезпечити прогнозованість, гарантованість і доступність державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників за бюджетними програмами; дотримуватися вимог економічних законів, насамперед законів вартості, грошового обігу, пропорційності тощо; створювати інтегровані агропромислові підприємства і кооперативні об'єднання у сільській місцевості з метою зміни відносин, що виникають у процесі купівлі-продажу на вільному ринку, на відносини, сформовані при розподілі між ними доходів від реалізації продукції кінцевого споживання; продовжити на довгостроковий період пільгове оподаткування аграрних підприємств, запровадити ефективний механізм амортизації основних фондів; підвищувати ефективність сільськогосподарського виробництва, забезпечити зростання фінансових накопичень та їх трансформацію в інвестиції; посилити роль держави у банківській системі створенням державного спеціалізованого банку (земельного, іпотечного, інвестиційного тощо), через який держава впливала б на кредитний ринок і кредитні відносини у галузі агропромислового виробництва; спрямовувати зусилля на підвищення рівня платоспроможності населення, як основного первинного суб'єкта формування джерела внутрішніх інвестиційних ресурсів, за рахунок істотного поліпшення мотивації аграрних працівників, підвищення продуктивності їх праці тощо.

На даному етапі склалася ситуація, коли державної підтримки і бюджетного фінансування інвестиційної діяльності уже недостатньо для ефективного розвитку аграрного сектора. В Україні традиційно на першому місці стояли внутрішньонаціональні джерела, за рахунок яких традиційно здійснювалося фінансування інвестицій. Наразі можна відзначити певну зміну в структурі джерел фінансування – знижується частка власних засобів підприємств при зростанні питомої ваги кредитів банків. Динаміка змін у структурі інвестицій у основний капітал за джерелами інвестування наведена у рис. 1.

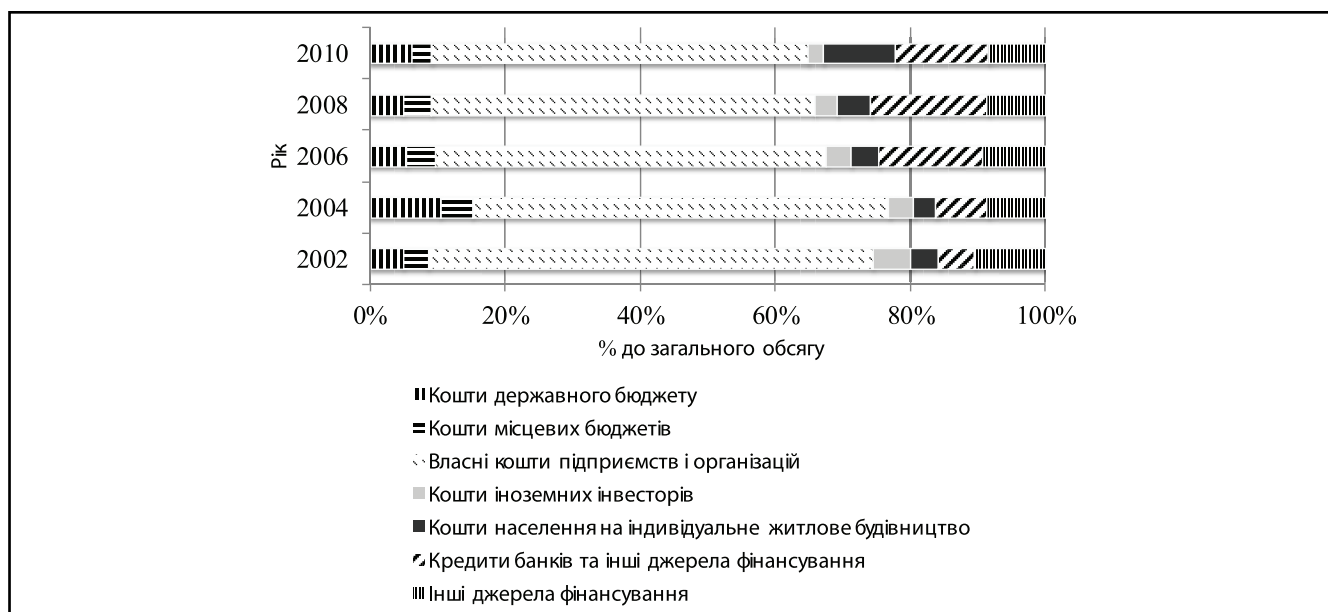

Рисунок 1. Структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування, % до загального обсягу

Державна підтримка аграрного сектора в країнах з перехідною економікою і, зокрема в Україні, характеризується недосконалістю та обмеженістю фінансування галузі. У цих умовах особливої уваги потребує дослідження бюджетного фінансування аграрного сектора, як одного з напрямів державного регулювання. Необхідність державного регулювання аграрного сектора більшість науковців пов'язують, насамперед, із диспаритетом цін на промислову і сільськогосподарську продукцію, а також із істотним впливом природнокліматичних умов на ефективність сільськогосподарського виробництва.

Процес фінансування сільського господарства України з обмежених коштів Державного бюджету впродовж багатьох років характеризується неефективністю та недосконалістю розподілу. Варто у цьому контексті звернути увагу на Державну цільову програму розвитку українського села на період до 2015 р., в додатку до якої зазначено показники надання державної підтримки для забезпечення розвитку сільських територій, сільськогосподарського виробництва та аграрного ринку. Цим документом передбачено виділення коштів на зазначені вище цілі впродовж 2008 – 2015 рр. в обсязі понад 120 млрд. грн. Якщо врахувати, що за два із семи років виконання програми цей обсяг становить за 2009 – 2010 рр. 9 і 4 млрд грн відповідно, то можна зробити висновок, що зараз спостерігається явне недофінансування аграрного сектора України.

Крім того, за цих умов уся сума бюджетного фінансування нівелюється за рахунок диспаритету цін. За розрахунками М. Я. Дем'яненка та Ф. В. Іваниної, для розширеного відтворення та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції обсяги підтримки сільського господарства мають зрости до 20 млрд грн (10 млрд грн для досягнення паритетності у міжгалузевому товарообміні плюс 10 млрд. грн. для створення умов забезпечення прибутко-

вості галузі та формування власних фінансових ресурсів, здатних здійснювати розширене відтворення). Враховуючи те, що міжгалузеві диспропорції стали причиною переливання прибутку з сільського господарства у посередницькі структури, то державна підтримка повинна здійснюватись таким чином, щоб фінансові ресурси могли надходити безпосередньо до суб'єктів господарювання [4], безпосередньо до виробників сільгосппродукції. Через відсталість інфраструктурного забезпечення галузі та посередників останні втрачають майже до половини прибутку.

Після вступу України до СОТ, окрім зазначеної вище Державної цільової програми, бюджетна підтримка сільського господарства України регулюється Угодою про сільське господарство України укладеною під час Уругвайського раунду, яка покладає зобов'язання щодо: узгодження граничного рівня сукупного виміру підтримки (СВП) сільського господарства відносно програм «жовтої скриньки»; надання непродуктової підтримки в межах рівня «de minimis» («de minimis» – мінімальні рівні підтримки, які не належать до СВП. Для розвинутих країн вони становлять 5% від загальної вартості окремого виду продукції, виробленої у відповідному році, та 5% від загальної вартості всієї сільськогосподарської продукції, виробленої у відповідному році. Для країн, що розвиваються, ці рівні становлять відповідно 10%); надання продуктової підтримки в межах рівня «de minimis»; необмежене використання заходів «зеленої скриньки», які здебільшого реалізуються через урядові програми бюджетної підтримки, результатом яких не може бути надання цінової підтримки виробникам, що не впливає на виробництво і реалізацію сільськогосподарської продукції [5].

Тому на сьогодні Україна не має зобов'язань перед СОТ щодо скорочення внутрішньої підтримки, що надається через «жовті програми». Поступове скорочення програм «жовтої скриньки» та перехід до програм «зеленої скриньки», фінан-

Рисунок 2. Динаміка рівнів державної підтримки сільського господарства України, млн. грн.

сування якої не передбачає обмежень з боку СОТ, характеризується не лише для країн ЄС. Це стосується і інших розвинених країн. Так, наприклад, частка державного фінансування, що входить до «зелених» програм розвитку становить в Австралії 91% від загальної суми, а у США – 77%. У країнах ЄС, Бразилії, Канаді частка цих програм перебуває в межах 50 – 60% від загальної підтримки, тоді як в Україні – 75% від загальної підтримки – це «жовті» програми підтримки, і лише 25% – «зелені». Разом із тим спостерігається тенденція до зростання «зеленої скриньки» (рис. 2).

Висновки

Отже, у перспективі варто очікувати збільшення фінансування розвитку соціальної і ринкової інфраструктури, дорадництва, професійної освіти, науково-дослідних робіт, селекції в рослинництві та тваринництві, охорони земель та екологічної безпеки, розвиток депресивних територій тощо.

Таким чином, основним джерелом фінансування інвестиційної діяльності підприємств аграрної сфери є власні кошти – амортизаційні відрахування, прибуток. Зростає необхідність використовувати систему економічних важелів регулювання інвестиційної діяльності довгострокового характеру: грошово-кредитну; цінову; митну політику; різноманітно-

го роду дотації та субсидії. Зважаючи на зобов'язання, що Україна має перед СОТ щодо скорочення внутрішньої підтримки потрібно поступово скорочувати програми «жовтої скриньки» з переходом до програм «зеленої скриньки».

Список використаних джерел

1. Калюжна Ю.П. Внутрішні та зовнішні джерела фінансування інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств / Ю.П. Калюжна // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – №3(7). – С.235–239.
2. Євстаф'єва А.Г. Особливості інвестиційної діяльності в АПК України / А.Г. Євстаф'єва // Держава та регіони. – 2009. – № 4. – С. 134–137.
3. Ковальов В.В. Державне регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкового розвитку аграрної сфери: [дис. канд. екон. наук: 08.01.01] / В.В. Ковальов; Дніпропетровський держ. аграрний ун-т. – Д., 2005. – 232 арк.
4. Дем'яненко М. Я. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва / М.Я. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2009. – № 9. – С. 3–9.
5. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [М.В. Присяжнюк та ін.]; за ред. М. В. Присяжнюка [та ін.]; ННЦ «Ін-т аграр. економіки». – К.: [ННЦ ІАЕ], 2011. – 1008 с.

С.М. НИКОЛАЄНКО,
асистент, Національний університет харчових технологій

Кластеризація економіки як ефективний механізм підвищення конкурентоспроможності галузі

В статті автором розглядаються ефективні механізми підвищення конкурентоспроможності галузі, запропоновано створення кластеру, як одного із таких механізмів.

Автор розглядає кластер як стійке партнерство взаємопов'язаних підприємств, установ, організацій, окремих осіб який може мати потенціал, що перевищує про-

сту суму потенціалів окремих складових. Цей приріст виникає як результат співпраці і ефективного використання можливостей партнерів протягом тривалого періоду, поєднання кооперації і конкуренції.

В статті проаналізовані різні сценарії побудови кластера та визначено найбільш сприятливі для сучасного ста-